

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

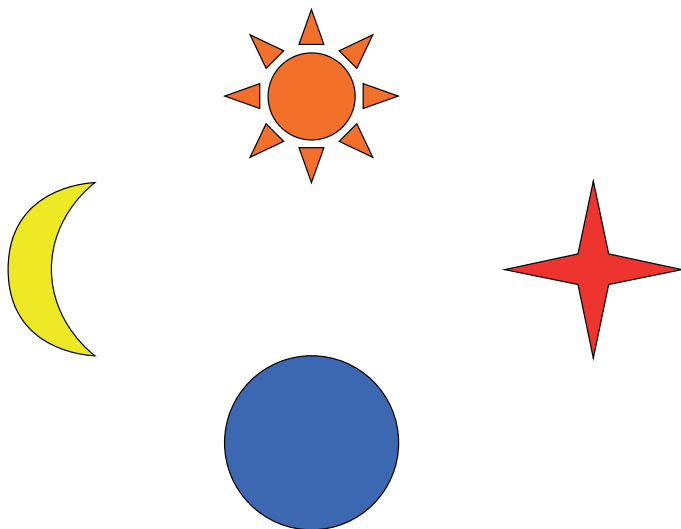
Українсько-Азербайджанський Інститут соціальних наук
і самоврядування ім. Г. А. Алієва

МАУП

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
на базі кафедри українознавства*

Київ
ДП "Видавничий дім "Персонал"
2012

Редакційна колегія:

Бідзюра І. П. — директор УАІСНС, д-р політ. наук, проф.;
Шилов Ю. О. — зав. каф. українознавства, академік МКА, канд. іст. наук, проф.;
Соколовська К. М. — заст. зав. каф. українознавства, канд. іст. наук, доц., проф. МКА

Затверджено до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 11 від 25.06.12)

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Актуальні проблеми українознавства: [звед. зб. матер. наук.-практ. Д-87 конф.]. — К.: МАУП, 2012. — 286 с.

Розкриваються історичні, теоретичні та методологічні аспекти українознавчої дисципліни не тільки як складової духовності українства, а й як феноменального явища світової цивілізації.

Проаналізовано роль і місце науки українознавства у розбудові демократичного суспільства суверенної європейської держави України.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

ББК 87я73

М. О. Левченко

Особливості потенціалу
виробничої одиниці та його
економічна оцінка 150

М. І. Терновський

Історичні аспекти становлення
і розвитку аудита 156

О. І. Дікареєв

Брендинг українського
паливно-енергетичного
комплексу України 162

С. Я. Буняк

Історичне коріння міжбанківських
розрахунків в Україні 172

Н. Ю. Матяш

Проблеми та перспективи
розвитку підприємництва
в Україні 179

О. О. Снісаренко

Історичні аспекти становлення
фінансів місцевих органів влади 188

Олександр Неживий

Публічна латентність загрози:
як запобігти руйнуванню
української мови зсередини? 196

М. В. Патер

Історія закордонного
економічного аналізу та його
запровадження в Україні 200

М. В. Прудніков

Стан та тенденції розвитку
функцій управління
економічного аналізу 206

Владислав Горанін

Проблеми сучасності України
і перспективи формування
україноцентричної еліти 211

Аннета-Даніела Кузнєцова

Роль жінки й матері
в українській родині 213

Н. В. Отрох

Від витворів мистецтва
до друкарського штампу 218

С. Й. Татаринів

Вплив Бахмутського повітового
земства на розвиток
народної освіти 223

Хоанг Динь Чай, О. В. Волянец

Экономическая и энергетическая
дипломатия в Евразии 231

Юлія Савенко

Символика в современных
украинских молодежных
неформальных объединениях
и организациях 237

Л. О. Глушко

Особливості формування
національної свідомості
у процесі етнічної соціалізації
молоді 244

Олексій Захарченко

Етнопедагогічні традиції
українців у історичному
контексті 248

О. І. Дікареєв, Хоан Дін Чай,

Джан Ван Джун
Економічна дипломатія
приморських держав
та України 254

М. В. Сколуб

Адміністративно-судовий
устрій Бессарабської області
у 1812–1856 рр. 261

В. С. Рижиков

Теорія виховання як складова
формування духовності
відповідно до цільової моделі
професійної підготовки
майбутніх юристів 271

І. В. Калько

Стан сформованості гендерної
культури у студентської
молоді за особистісно-змістовним
критерієм 278

Відомості про авторів 282

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ У ПРОЦЕСІ ЕТНІЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ

Актуальні проблеми українознавства, с. 244–247

Серед науково-практичних проблем питання сутності, змісту та соціальної ролі національної свідомості молоді чи не найчастіше розглядається науковцями. Аналізу ролі і значення свідомості присвяченні роботи як зарубіжних філософів, психологів, істориків — М. Вебера, Х. Ортеги-і-Гасета, Е. Гелнера, А. Сміта, З. Фрейда, К. Г. Юнга, Г. Лейбона, — так і українських учених — О. Борковського, М. Грушевського, М. Драгоманова, С. Дністрянського, В. Липинського, І. Лисяка-Рудницького, І. Мірчука, В. Старосольського, М. Чубинського, І. Франка, В. Янова.

Питання розвитку української національної свідомості та української нації висвітлюють у своїх дослідженнях і сучасні науковці — В. Андрущенко, А. Бичко, М. Вівчарик, В. Горський, Я. Грицак та ін.

Національна свідомість визначається як духовний феномен, як сукупність релігійних, філософських, моральних, правових та естетичних цінностей і правил. Будучи матеріалізованою в політичних, соціально-економічних та правових інститутах, національна свідомість функціонує як форма суспільного устрою, як єдність державних, релігійних та громадських інституцій.

Національна свідомість визначає характер суспільного життя через мету, мотиви, способи і форми діяльності людей, а також вольову складову, яка відображає здатність людей перебороти труднощі заради досягнення того, що є мотивом і метою. Злети і падіння національної свідомості безпосередньо впливають на злети і падіння суспільства, його занепад і перспективи.

У вік глобалізації та інтеграції традиційні етнічні цінності декому можуть здаватися архаїчними і неістотними. Проте сучасні реалії при формуванні національної свідомості вимагають враховувати процес етнічної соціалізації. У зв'язку з цим, актуальним є підхід М. Г. Стельмаховича до факту притаманності українцям власних національних особливостей, національного характеру, національної та людської гідності, що “аж ніяк не відмежовує українця від інших народів, а націлює на міжнародну співдружність, спрямовує в загальнолюдське лоно”, адже “той, хто любить свій народ, як правило, з повагою ставиться до інших народів; той, хто знає й шанує свою національну мову й культуру, як правило, прагне оволодівати й іноземними мовами, досягнути загальнолюдські

культурні здобутки. Через засвоєння власних народних, національних надбань можна по-справжньому опанувати загальнолюдськими духовними цінностями". Дослідник наголошує на тому, що міжнаціональне зближення має відбуватися на ґрунті розвитку народних національних культур. Тільки за таких обставин "український народ увіллється у міжнародну інтеграцію як рівний серед рівних, як гідний серед гідних" [1].

Важливою є думка М. Г. Стельмаховича про те, що "відчуження людини від національної культури нівелює її, робить безликою. Людина знеособлена, позбавлена власної індивідуальності, нездатна створювати духовні цінності. Безродний гомункулус — ворог будь-якого народу" [2].

В унісон із цими думками лунають слова О. В. Нельги про те, що "почуття етнічної приналежності заповнює вакуум найважливіших позитивних людських почуттів, воно відшкодовує ті втрати у царині особистісно-психологічного спілкування, яких людина зазнає, виконуючи анонімно-казенні, формальні соціальні ролі" [3, 5].

Етнічна специфіка несе у собі потужний духовно-моральний потенціал, який переймається індивідом у процесі етнічної соціалізації. Завдяки цьому "наповнювачу" людина на все життя отримує духовний стрижень, душевну цілісність і здоров'я.

Людина — істота колективна, тому відчуття належності до певної соціальної групи, з якою вона себе ідентифікує, має для неї виняткове

значення. Різні неврози і психози, втрата сенсу життя, різноманітні фобії і комплекси можуть виникнути на ґрунті душевного розладу, породженого втратою довір'я і прихильності членів групи, з якою ця особа відчуває споріднений зв'язок.

Усе більша кількість вчених вважає, що проблема безетнічності фактично є проблемою безсоціальності і навіть антисоціальності. Безетнічні особи експансивного нахилу можуть стати на шлях жорстокості, злочинності, тому що стосовно них не спрацьовує регулятивно-обмежувальна функція етнічного. Особи пасивного, слабовільного нахилу можуть бути схильними до суїцидів, тому що стосовно них не задіяна стабілізуючо-зберігальна функція етнічного. Прогалини в етнічній свідомості людей — одна з головних причин поширення масової культури, обивательщини, пияцтва, неробства, духовної ницості, конформізму, оскільки "знищення традицій неодмінно веде до морального, духовного, культурного та економічного занепаду" [2].

Розглядаючи еволюцію етнічної самосвідомості від стану "Я — індивід", через стан "Я — особистість" — до стану "Я — індивідуальність", О. В. Нельга зазначає, що "якщо людина — найвища цінність для людства, то етнічне — це найважливіша індивідуальна цінність" [3].

Етнічне ніколи не зникає безслідно і повністю. Історія неодноразово підтверджувала це. У період перебування стало очевидним, що етнічність, яка тривалий час не бралася СРСР до уваги, заявила про себе з нечуваною силою. Такого могутнього вибуху національної самосвідомості і, як

наслідок, розпаду Радянського Союзу не чекав ніхто [4, 7]. Етноменшини, зникаючи зовні, продовжують існувати латентно — у глибинах етносу, який їх розчинив і поглинув, — вкрапленнями мови, звичаїв, проявом специфічних антропологічних рис тощо. О. Нельга зазначає, що “зовнішні ознаки етнічного можуть бути вже начебто повністю відсутніми, а етнічне все ж таки продовжує існувати. Бо людина продовжує ідентифікувати себе з певним етносом без будь-якого “дозволу” на те з боку або вчених, або відповідних представників адміністрації... Ментальність не зникає зовсім. Вона “стискується”, “вміщується” у простір образів-символів несвідомого. Можливо, і для того, щоб потім вибухнути етнічним ренесансом” [3].

Ідея про неминуче “перемішування” і “перетоплювання” націй стала панівною у світовому суспільствознавстві задовго до того, як розроблялася ленінська національна політика.

Етнічна соціалізація (етнізація) — це процес становлення людини як представника певного етносу через інтеріоризацію тих культурних та соціальних цінностей і відносин, які складають основу суспільного буття етносу; це опанування людиною цінностей, настанов, зразків поведінки, що притаманні певному етносу, відтворення нею соціальних зв'язків і соціального досвіду етносу, перетворення цього досвіду на особисте надбання.

Міжетнічна соціалізація — це входження представника певного етносу у систему відносин з іншими етносами рідної країни, світу, це про-

цес засвоєння особистістю, групою, етносом системи знань, способів, видів діяльності у процесі взаємодії, взаємообміну етнічними матеріально-духовними цінностями. У процесі міжетнічної соціалізації виховується культура міжетнічних відносин; етносоціальні норми поведінки відтворюються у досвіді реальних відносин представників різних етносів і засвоюються особистістю [7].

Необхідно сформувати у вихованців уявлення про історію, культуру, звичаї та традиції етносів, представники яких живуть на території України. Це руйнує консервативні негативні етнічні стереотипи, оскільки висвітлює морально-етичні риси представників різних етносів. Особливо підкреслимо необхідність знань про моральні норми і якості, які є регуляторами взаємовідносин у суспільстві, узгодження дій і вчинків людей.

У процесі виховання культури міжетнічних відносин необхідно озброїти молодь відомостями про соціальні і політичні умови співіснування представників різних етносів у поліетнічній державі, знаннями основних положень і категорій між-етнічних відносин, інформацією про схвалювані види і способи соціальної діяльності у поліетнічному соціумі, про прийнятні форми поведінки у поліетнічному колективі.

Саме родина, сім'я є тим середовищем, у якому відбувається формування національної свідомості в процесі первинної соціалізації дитини (і етнічної, й міжетнічної), формується і виховується майбутній член суспільства, зокрема такі життєво важливі якості, як любов до людей,

що оточують соціальна спрямованість на іншу людину, яка передбачає розуміння і прийняття оточення, врахування їх інтересів і особливостей, відгук та емоційне співчуття. У родині відбувається засвоєння і розвиток способів відносин особистості до себе, інших, праці, природи, усього світу людей і речей. Родинні взаємини визначають що і як дитина опанує як свій перший соціальний досвід.

Отже, батьки в родині повинні дбати, щоб їхні діти сформувалися як високосвідомі українці, оскільки, як підкреслює М. Г. Стельмахович, етнічна соціалізація забезпечує входження людини у світ життя й історичного досвіду свого народу, нації, а через них — і у сферу передових здобутків усього людства, у світову цивілізацію [1].

Література

1. *Стельмахович М. Г.* Українська родинна педагогіка: Навч. посіб. — К.: ІСДО, 1996. — 288 с.
2. *Стельмахович М. Г.* Українська народна педагогіка. — К.: ІЗМН, 1997. — 232 с.
3. *Нельга О. В.* Теорія етносу. Курс лекцій: Навч. посіб. — К.: Тандем, 1997. — 368 с.
4. *Кривицька О.* Толерантність чи конфронтація: вектори етноконфліктного потенціалу України // Людина і політика. — 2001. — № 6. — С. 3–22.
5. *Нагорна Л.* Українська політична нація: лінії розлому і консолідації // Віче. — 2000. — № 1. — С. 132–146.
6. *Соловей О.* Важливий атрибут побуту зарубіжних українців // Укр. діаспора. — К.; Чикаго. — 1992. — С. 76.
7. *Гасанов З. Т.* Педагогіка міжнаціонального спілкування: Навч. посіб. — К.: ІЗМН, 1999. — 390 с.